МОЈОТ ХЕРАЛДИЧКИ ПАТ

Јован Јоновски

Моето хералдичко патување опфаќа повеќе од 30 години, барем во активната фаза. Ги поминав сите четири фази на хералдички интерес, од препознавање насликани штитови како нешто привлечно, до академско истражување и создавање грбови (Јоновски 2019, 106). Моето прво изложување на хералдиката почна во моето рано детство. Моето семејство потекнува од регионот на Преспа во Егејска Македонија, кои беа бегалци од Граѓанската војна во Грција (1946 - 1949). Тие се најдоа во Полска, каде што моите родители се венчаа, а во 1968 г. дојдоа во Скопје (Јоновски 2023), каде што практично немаше хералдика. Моите баба и дедо по мајка останаа во Полска, и таму ги поминував летата во раното детство, опкружен со хералдика, особено територијална, аплицирана на многу предмети, па дури и предмети како карти за играње (сл. 1). Собирав налепници со грбот на Полска од различни периоди и значки со грбови на градови (сл. 2). Подоцна, и баба ми и дедо ми се преселија во Скопје, па така патувањата во Полска во посета на роднини и пријатели стануваа сѐ ретки. Полека почнав да ја заборавам љубовта од раното детство.

Сл./Fig. 1

Сл./Fig. 2

ПОВТОРНО ОТКРИВАЊЕ НА ХЕРАЛДИКАТА 1994 - 2000

Некаде 15 години подоцна, во 1994 година, започнав со теолошки студии во Будимпешта и во хералдички богат контекст, повторно се појави мојот интерес за шарените штитови, во нејзината прва фаза, свесноста за хералдиката (Јоновски 2019, 106). Враќајќи се дома, дознав за единствената книга со грбови во Македонија, од Александар Матковски, Грбови на Македонија (Матковски 1990). Сликите од книгата почнаа да се појавуваат

MY HERALDIC JOURNEY

Jovan Jonovski

My heraldic journey spans over 30 years, at least the active phase. It went through all four phases of heraldic interest, from recognizing the painted shield as something amazing, to academic research and creating arms (Јоновски 2019, 106). My first exposure to heraldry began during my early childhood. My family comes from the Prespa region in Aegean Macedonia, and were refugees of the Greek Civil War (1946-1949). They ended up in Poland, where my parents got married, and in 1968 came to Skopje, Yugoslav Republic of Macedonia (Jonovski 2023), where there was virtually no heraldry at all. My maternal grandparents stayed in Poland, where I used to spend the summers of my early childhood surrounded by heraldry, especially Civic heraldry, applied on many objects and even items like playing cards (Fig. 1). I was collecting stickers with Polish coats of arms for different periods and pins with the Coat of arms of towns (Fig. 2). Later, my maternal grandparents also moved to Skopje, so the trips to Poland to visit relatives and friends become scarce. Slowly, I forget about my early childhood pastime.

REDISCOVERING HERALDRY 1994-2000

Some 15 years later in 1994 I started my theological studies in Budapest, and in a heraldry-rich context, my interest in the colorful shields arose again in its first phase, awareness of heraldry (Јоновски 2019, 106). Coming home I became aware of the only book about coats of arms in Macedonia, *Coats of Arms of Macedonia* by Aleksandar Matkovski (Матковски 1990). Images from the book started to appear on calendars, t-shirts,

на календари, маици итн. Мојот интерес за хералдиката почна да се засилува следната година, за време на моите студии во Лондон во 1995 г. (сл. 3). Таму ја купив првата книга за хералдика. Како сиромашен студент, можев да си ја дозволам само најевтината, стара, користена. Тоа беше Хералдика, од Ј.С. Милбурн (Milbourne 1950) (сл. 4). Од тој момент, мојот интерес за хералдиката почна да станува сè посистематски.

Во следните години, интернетот почна полека да станува подостапен во Македонија, барем на универзитетите, каде што ја имав мојата прва имејл-адреса. Успеав да се приклучам на групата за вести rec.heraldry, кога првпат стапив во контакт со други заинтересирани за хералдика од целиот свет. Бидејќи во тоа време работев како почетник графички дизајнер, сакав да објавам веб-страница со грбовите на Македонија од книгата на Матковски. Во 1999 г. ги завршив студиите во Будимпешта, каде продолжи изложеноста на хералдика (сл. 5). Кон крајот на годината, почнав да работам како инструктор за графички дизајн, вклучувајќи го и MS FrontPage, една од првите кориснички програми за дизајн на веб-страници. Првата страница Хералдиката во Македонија ја дизајнирав со апстрактот од гореспоменатата книга, на англиски и македонски јазик и неколку грбови од книгата (сл. 6).

Сл./Fig. 3

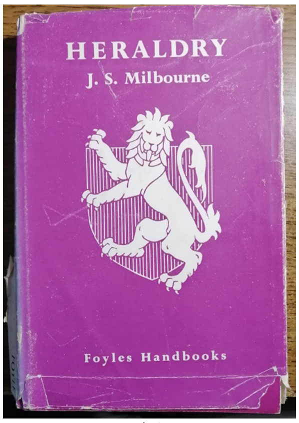

Сл./Fig. 4

Сл./Fig. 5

etc. My interest in heraldry flourished the following year, during my studies in London in 1995 (Fig. 3). There I bought my first book on heraldry. Being a poor student, I could afford only the cheapest, an old used one. It was *Heraldry*, by J.S. Milbourne (Milbourne 1950) (Fig. 4). From that point on, my interest in heraldry started to get increasingly systematic.

In the following years, the internet started slowly to become more accessible in Macedonia, at least at the universities, where I got my first email address. I was able to join the newsgroup rec.heraldry, when I first got in contact with others interested in heraldry from around the world. As I was working as a rudimentary graphic designer at the time, I wanted to publish a webpage with the Coat of arms of Macedonia from Matkovski's book. In 1999, I completed my studies in Budapest, where my exposure to heraldry continued (Fig. 5). Later that year, I started working as an instructor for graphic design, including Microsoft FrontPage, one of the first user-friendly programs for web page design. I designed my first page, Heraldry in Macedonia, with the abstract from the aforementioned book in English and Macedonian, and several arms from the book (Fig. 6).

ОРГАНИЗИРАНО ХЕРАЛДИЧКО ДЕЈСТВУВАЊЕ 2001 - 2007

Преку страницата го запознав Саша Јанковиќ од Република Српска, во Босна и Херцеговина. Тој беше хералдички ентузијаст и ми кажа за Српското хералдичко друштво „Бел орел“, и двајцата отидовме во Белград да се сретнеме со претседателот Драгомир Ацовиќ и аплициравме за членство (сл. 7). Во 2001 г.

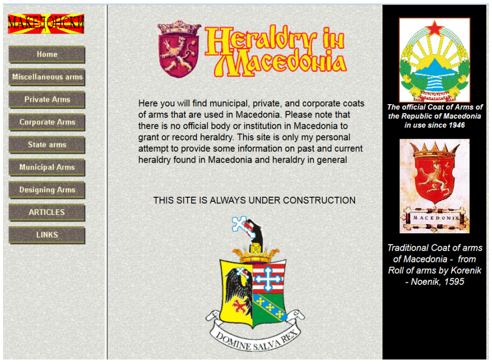

Сл./Fig. 6

ORGANIZED HERALDIC JOURNEY 2001-2007

Through the page, I met Sasha Jankovic from the Republic of Srpska, in Bosnia and Hercegovina. He was also a heraldic enthusiast and he told me about the Serbian Heraldic Society "White Eagle." We both went to Belgrade to meet President Dragomir Acovic and applied for

бевме примени за членство, а преку Саша стапив во контакт и со Здружението на аматерски хералди (IAAH), виртуелно друштво кое постои на интернет. Се вклучив во различни проекти со IAAH, како што се исцртување на емблазони според текстуални блазони или креирање грбови за луѓе. Ова се покажа како одлично искуство за учење и во теоретската и во практичната хералдика, под раководство на Мелвин Џеремаја, долгогодишниот секретар на Хералдичкото друштво во Лондон. Исто така, почнав да купувам книги од Амазон, што беше исклучително предизвикувачка работа бидејќи немавме кредитни картички во тоа време. Прва беше *Хералдика: Нејзиното потекло и значење* од Мишел Пастуро (Pastoureau 1997).

Сл./Fig. 7

Мојата веб-страница *Хералдиката во Македонија* порасна и вклучуваше и грбови на општини, лични грбови што ги креирав за луѓе поврзани со Македонија, како и страници за теоретска хералдика. Постепено, околу оваа веб-страница се собра група заинтересирани луѓе. Во тоа време, интернетот не беше толку широко достапен и беше многу скап во Македонија, па прво ме контактираа луѓе од странство. Подоцна Македонци кои живеат или студираат во странство. Првиот беше Дарко Ангелов, кој студираше во Холандија. Првиот којшто лично го запознав беше Снежана Филипова. Имаше радиоемисија за грбот на Македонија и на крајот се спомена нејзиното име како консултант за емисијата. Така, се распрашав и дознав дека таа е асистент на Институтот за историја на уметност.

На почетокот на 2003 г. се формира мала виртуелна група на луѓе во Македонија. Еден од нив беше мојот близок пријател Сашо Спасоски, новинар во првиот приватен весник „Дневник“, а на 18 февруари 2003 г. објави статија за веб-страницата (сл. 8). Ова предизвика дополнителен интерес и многу брзо се одржа средба на заинтересираните. Тие беа со многу скромно хералдичко знаење, но со љубов кон светот на симболите. Во тоа време ра-

ДНЕВНИК, ВТОРНИК, 18 ФЕВРУАРИ 2003

МАКЕДОНСКИ ВЕБ-СТРАНИЦИ

Грбови од Македонија на Интернет на првата хералдичка страница

Веб-страницата „Хералдика во Македонија“ е дело на Македонец - ентузијаст кој се занимава со хералдика и е член на неколку меѓународни хералдички здруженија

САШО СПАСОСКИ

На Интернет повеќе од две години постои единствената македонска страница посветена на хералдиката - дисциплината што се занимава со грбовите. На страницата на адресата http://heraldry.mol.com.mk, посетителите може да се информираат за основите на хералдиката и за состојбата со грбовите во Македонија.

Страницата „Хералдика во Македонија" е дело на Македонец, ентузијаст, кој се заинтересирал за хералдиката во деведесеттите години на минатиот век, при својот престој во Велика Британија, земја со богата хералдичка традиција и оттогаш предано ја проучува оваа историска дисциплина.

- Оваа страница е обид за популаризација на хералдиката во Македонија. Во него се опфатени грбови што се користат во Македонија или се поврзани со неа, но и информации за хералдиката воопшто - објаснува Јован Јоновски. Тој е член на повеќе меѓународни и национални хералдички здруженија и иницијатор за создавање македонско хералдичко здружение, кое е во фаза на формирање.

Страницата за приватните македонски грбови

Јоновски на страницата, која е на македонски и на англиски јазик, покрај почетни информации за хералдиката, поставил и четири грба што ги изработил за заинтересирани поединци и еден што го изработил за фирма, а особено внимание му посветува и на традиционалниот грб на Македонија, златниот лав на црвено поле. На страницата се прикажани и грбовите на некои града и општини во Македонија и неколку врски до странски хералдички веб-страници.

Сл./Fig. 8

membership (Fig. 7). In 2001, we were accepted for membership, and through Sasha I also contacted the International Association of Amateur Heralds, a virtual society that existed on the internet. I got engaged with different projects with IAAH, like emblazoning text-based blazons or creating Arms for people. This proved to be a great learning experience in both theoretical and practical heraldry, under Melwyn Jeremiah, the long-standing secretary of the Heraldry Society in London. Also, I started buying books from Amazon which was an extremely challenging thing to do as we did not have credit cards at the time. First was Michel Pastoureau's *Heraldry: Its Origins and Meaning* (Pastoureau 1997).

My website, *Heraldry in Macedonia* grew to include coats of arms of the municipalities, personal arms I created for people connected to Macedonia, as well as pages on theoretical heraldry. Gradually, around this site, a group of interested people gathered. At the time, the internet was not so widely available and was utterly expensive in Macedonia, so first I was contacted by people from abroad. Later, Macedonians living or studying abroad. The very first was Darko Angelov, who studied in Holland. The first I met in person was Snezhana Filipova. There was a radio broadcast about the coat of arms of Macedonia and at the end, her name was mentioned as a consultant for that broadcast. So, I asked around and found out she was an assistant at the Institute of Art History.

At the beginning of 2003, a small virtual group of people in Macedonia formed. One of them was my close friend Sasho Spasoski, a journalist at the first privately-owned newspaper *Dnevnik*, and on 18 February 2003 he published an article about my website (Fig. 8). This sparked additional interest and very soon a meeting in person took place. The interested infact had a very modest heraldic knowledge but with love for

ботев како компјутерски графичар во „Агенс“, кој изработуваше печати, плакети, значки, медали и слично, така што стекнував непроценливо искуство во дизајнирање и производство на беџови, значки, знамиња и слично. Правев и реплики на историски печати. На 15 јули 2003 г., Македонското хералдичко здружение (МХЗ) беше основано за да ја подигне хералдичката свест преку популаризација на хералдиката, истражување на хералдичкото наследство во и поврзано со Македонија, дизајнирање грбови, знамиња, одликувања и воспоставување хералдички регистар. За претседател и хералд бев избран јас, м-р Снежана Филипова за потпретседател, а за секретар Петар Гајдов. Преку Снежана запознав луѓе во Музејот на Македонија, Кирил Трајковски и Лена Анѓелкоска, кои беа значајни за натамошниот развој на хералдиката преку нивните позиции и контакти во музејот.

Веб-страницата *Хералдика на Македонија* собра и заинтересирани за хералдика од Бугарија, кои не се познаваа меѓу себе. Меѓу првите беа Стојан Антонов и Пламен Цветков. Така, ги споделив нивните контакти, но и идејата за основање Бугарско хералдичко друштво. Ја туркав идејата додека конечно не беше основано Бугарското хералдичко и вексилолошко друштво (БХВО). Ме замолија да бидам еден од основачите, но поради сложените односи меѓу Македонија и Бугарија избрав да бидам само почесен член. Се сретнав лично со бугарските колеги дури на нивното основачко собрание во Софија во 2004 г. (сл. 9). Присуствував на речиси сите нивни Годишни собранија. Ја дизајнирав и ја одржував нивната веб-страница неколку години.

Истата година конечно запознав некои од меѓународните пријатели по интернет хералдика. Прво, во мај во Скопје, предавање одржа Анджеј Воцијал од Франција за француските општински грбови, што беше прва активност на МХЗ (сл. 10). Потоа, во ноември, го посетив Хауард Дерек во Брисел, Белгија. Таму првпат во животот видов и допрев

the world of symbols. I was working as a computer graphics designer at a graphic studio *Agens* which made stamps, plaques, pins, medals, etc., so I was gaining invaluable experience in designing and producing badges, pins, flags, and similar. I also was making replicas of historical stamps. On July 15, 2003, the Macedonian Heraldry Society (MHS) was founded to raise heraldic awareness through the popularization of heraldry, research of heraldic heritage in and related to Macedonia, designing coats of arms, flags, decorations, and establishing a heraldic register. I was elected as president and herald, Snezhana Filipova MA, as vice president, and Petar Gajdov as secretary. Through Snezhana, I met people at the Museum of Macedonia, Kiril Trajkovski and Lena Angjelkoska, who were important for the further development of heraldry through their contacts at the museum.

Сл./Fig. 9

The website *Heraldry of Macedonia* also gathered interested people in heraldry from Bulgaria, who did not know each other. Among the first were Stoyan Antonov and Plamen Cvetkov. So, I shared their contacts but also the idea of starting the Bulgarian Heraldry Society. I also pushed the idea until finally the Bulgarian Heraldry and Vexillology Society (BHVO) was established. I was asked to be one of the founding members, but due to the uneasy relationships between Macedonia and Bulgaria, I chose to be only an honorary member. I met Bulgarian colleagues in person only at their founding Assembly in Sofia, Bulgaria in 2004 (Fig 9). I attended nearly all of their Annual Assemblies. I also designed and ran their website for several years.

Сл./Fig. 10

The same year I finally met some of my international internet heraldry friends. First, in May in Skopje we hosted a lecture by Andrzej Wocial, from France on the French municipal arms, which was the first activity of the MHS (Fig. 10). Then in November, I visited Howard Derek in Brussels,

неколку оригинални англиски матрикули и некои многу стари хералдички книги. Дерек го посочи припишаниот грб на Македон, принцот од Ематија, што го поттикна мојот интерес за грбовите поврзани со Македонија од вонилирската хералдика (сл. 11).

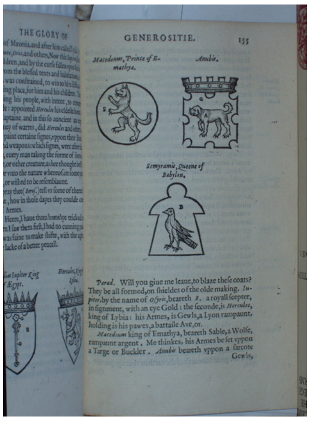

Сл./Fig. 11

Во следната 2005 г., првата активност на МХЗ се случи на 18 мај, Меѓународниот ден на музеите во Музејот на Македонија (сл. 12). Беа одржани две предавања, моето прво предавање дотогаш за хералдика, а другото беше на Снежана Филипова. Беше промовиран првиот број на „Македонски хералд“. На 16 црно-бели А4 страници, со мојот прв популарен информативен текст за припишаните грбови на Македон, принцот од Ематија.

Сл./Fig. 12

Првото присуство на телевизија беше на прес-конференција како одговор на владиниот предлог за употреба на знамињата на националностите во 2005 г. МХЗ изготви предлог за минимални промени (диференцирање) на знамињата на домицилните земји со кои ќе се покаже припадноста на малцинството, но и идентитетот на носителот на суверенитетот на Република Македонија. (сл. 13). Оттогаш следуваа многу написи во весниците, како и гостување на телевизија во разни информативни и дебатни емисии. Главните луѓе кои презентираа хералдички теми, а со тоа и популаризирајќи го МХЗ во медиумите беа членовите Сашо Спасоски и Иван Блажевски, кои тогаш беа новинари во дневниот весник „Дневник“. Главна тема беше фактот што Република Македонија немаше грб (немаше закон за грб). Беше барано главно да зборувам за хералдиката, која во Македонија се сфаќаше само преку земскиот грб на Македонија, откриен од Матковски, со лавот и прашањето за сегашниот државен амблем. Мојата колекција на книги

Сл./Fig. 13

Belgium. There for the first time in my life, I saw and touched several original English letters of patent and some very old heraldic books. Derek pointed out the attributed arms of Macedon, prince of Emathia, which sparked my interest in the coats of arms connected to Macedonia from the non-Illyrian heraldry (Fig. 11).

In the following 2005, the first activity by the MHS happened on the 18 of May, the International Museum Day at the Museum of Macedonia (Fig. 12). Two lectures were delivered, my first lecture ever on heraldry and the other by Snezhana Filipova. The first issue of the *Macedonian Herald* was promoted. It was 16 black and white A4 pages, with my first popular informative text about the attributed arms of Macedon, prince of Emathia.

My first presence on TV was at a press conference in response to the government's proposal for the use of flags of the nationalities in 2005. MHS produced a proposal for minimal changes (differentiation) of the flags of the domicile countries which would show the belonging of the minority, but also the identity of the bearer of the sovereignty of the Republic of Macedonia (Fig. 13). From then on, many articles in the newspapers followed, as well as an appearance on television in various informative and debate shows. The main people presenting heraldic themes and thus the MHS in the media were members, Sasho Spasoski and Ivan Blazhevski, who were at that time journalists in the daily newspaper *Dnevnik*. The main topic was the fact that the Republic of Macedonia had no coat of arms (there was no law on the coat of arms). I was asked to mainly talk about heraldry, which in Macedonia was perceived only through the historical coat of arms of Macedonia, discovered by Matkovski, with the lion and the question regarding the

се зголемуваше со книги од Amazon.com, главно преку познајници кои ги носеа книгите од САД.

Состаноците на МХЗ беа повеќе можност за дружење и со скромна размена на информации за симболите и основната хералдика. Полека почнаа да ме прифаќаат како експерт по хералдика, заедно со МХЗ. Прво, Град Скопје ни се обрати во 2006 г. за хералдизација на грбот на Град Скопје, но без промена на Статутот на градот, поради политички причини. Се консултирав со мојот пријател, руски хералдичар од Германија, Александар Куров, кој интервенираше во емблазонот, со хералдичката уметност. Сепак, не беше добиена повратна информација од Град Скопје (Jonovski 2013).

Преку интернет се запознав со Жељко Хајмер од Загреб, Хрватска, автор на веб-страницата *Знамиња и грбови на модерната ера* и имавме многу дискусии, и инсистирав тој да формира друштво. Го споделив моето искуство со организирање на МХЗ и БХВО. Во 2006 г. летав во Загреб на Основачкото собрание на Хрватското хералдичко-вексилолошко друштво и станав нивен член (сл. 14). Се разви професионална соработка и пријателски односи, при што присуствував на неколку нивни средби и тие организираа неколку мои предавања за македонската хералдика во Загреб.

Лобирав мојата Општина Бутел да добие хералдички грб. Многупати разговарав со различни власти. Дури во 2007 г. имаше јавен конкурс за грб, за кој беше ветено дека ќе биде хералдички, но не ме контактираа кога почна постапката. Еден од членовите на Советот на Општината, мој сосед, ми го покажа цртежот прифатен од Комисијата за избор за грбот и знамето на Општината, кој подоцна требаше да биде презентиран пред Советот на Општината за усвојување. Цртежот беше фотошоп copy-paste на различни слики во облик на штит. Протестирав и работев со градската администрација барем да се обидам да го хералдизирам емблазонот. Предложив неколку хералдички верзии, но не беа прифатливи за администрацијата, бидејќи беа далеку од вистинскиот предлог. На мое незадоволство го направив последниот цртеж. И покрај сите напори, Советот на Општината сме-

Сл./Fig. 14

current State emblem. My book collection grew with books from Amazon.com, mostly through acquaintances bringing the books from the USA.

MHS meetings were used as an opportunity to socialize, and with modest exchange of information about symbols and basic heraldry. Slowly, I was being seen as an expert in heraldry, together with MHS. First, we were approached by the City of Skopje in 2006 for the heraldisation of the current coat of arms of the City of Skopje, but without changing the Statute of the city due to political reasons. I was consulting my friend, a Russian heraldic artist from Germany Alex Kurov, who intervened in the emblazon to be done in heraldic art. However, no feedback was received from the City of Skopje (Jonovski 2013).

I met online with Željko Heimer from Zagreb, Croatia, author of web page *Flags and Arms of the Modern Era* and we had many discussions, and I insisted he form a society. I shared my experience with organizing MHS and BHVO. In 2006 I flew to Zagreb for the Establishing Assembly of the Croatian Heraldic and Vexillological Association and became a member (Fig. 14). Professional cooperation and friendly relations were developed, and I attended several of their meetings and they organized several of my lectures on Macedonian heraldry in Zagreb.

I lobbied that my Municipality of Butel, acquire a heraldic coat of arms. Many times, I spoke to different authorities. Only in 2007, there was a public competition for a coat of arms, that was promised to be heraldic, but I was not contacted once the procedure started. One of the members of the Municipality Council, my next-door neighbor, showed me the drawing accepted by the Commission on the public bid for the Coat of arms and flag of the Municipality, which was later going to be presented before the Municipal Council for adoption. The drawing was a Photoshop copy-paste of different images in the shape of a shield. I protested and worked with the city administration to at least attempt to heraldize the proposal. I proposed several heraldic versions but they were not acceptable for the administration, since

таше дека е доволно компетентен да одлучува за оваа тема и од мене беше побарано да ја напуштам седницата на Советот. Огорчен, побарав да ми се вратат фајловите и тие да не се користат. За жал, Општината го користи мојот емблазон без да се соопшти кој е автор. Емблазонот не е добар, бидејќи не е добра хералдика, и ги прикажува моите првични фази како хералдичар, во тоа време имав дизајнирано само неколку грбови за пријатели. Поважно ми беше да му угодам на подносителот отколку да бидам построг со хералдиката. Така, мојот статус како прифатен експерт за хералдика кој треба да за слуша само што почна да се зголемува.

Истата 2007 г., членката на МХЗ Лена Анѓелкоска која работеше во одделот за едукација во Музејот на Македонија, ме покани да одржам предавања и работилници по хералдика со средношколци од неколку приватни училишта во Музејот. Одржав слични предавања и работилници со други групи на многу различни локации (сл. 15).

Четири години од почетокот во 2003 г., потпретседателката, веќе д-р, Снежана Филипова имаше сè попрофесионален ангажман во образованието, додека преостанатите членови на МХЗ беа само аматери, ниту блиску до историјата, а во тоа време хералдиката се гледаше само како помошна историска наука. На годишното собрание во 2007 г., таа ја одби позицијата на потпретседател и полека се повлече од здружението. Нејзиното место го заседе Кирил Трајковски, археолог од Музејот на Македонија. Тој имаше многу скромни познавања од хералдиката, но неговиот весел карактер се покажа како особено важен за време на превирањата во кои ќе влезе МНЗ по неколку години.

На Меѓународниот ден на музеите во 2007 г., повторно во Музејот на Македонија одржав предавање, а беше промовиран вториот број на „Македонски хералд“. Повторно на 16 страници, но овој пат во боја и со 200 примероци. Првите два броја беа од информативен карактер. Тие всушност беа формирани околу веќе објавената статија на Снежана Филипова, која ја преполовив за двата броја, со други кратки написи.

Сл./Fig. 15

they were far from the actual proposal. To my dissatisfaction, I made the final drawing. Despite all the efforts, the Council of the municipality felt that it was competent enough to decide on this topic and I was asked to leave the Council session. Aggravated, I asked for my files to be returned and not to be used. Unfortunately, the municipality uses my emblazon unattributed. The emblazon is not so good, since it is not good heraldry, and shows my earlier stages as a heraldist. At the time I only had designed a handful of coats of arms for friends. To please the petitioner was more important to me than to be stricter with the heraldry. So my status as an accepted expert in heraldry was just starting to increase.

In the same 2007, MHS member Lena Angjelkoska who was working in the educational department at the Museum of Macedonia, invited me to hold lectures and workshops on heraldry with high school students from different private schools at the Museum. I held similar lectures and workshops with other groups at many different locations (Fig. 15).

Four years from the beginning of the MHS in 2003, vice president Snezhana Filipova, already a PhD, was having increasingly professional engagement with education. The rest of the members were only amateurs. At this time, heraldry was viewed only as an auxiliary historical science. At the General Assembly in 2007, she declined the position of Vice president and slowly withdrew from the society. Her place was taken by Kiril Trajkovski, an archeologist from the Museum of Macedonia. He had a very modest knowledge of heraldry, but his cheerful character proved to be particularly important during the turmoil that MHS would enter in a few years.

On the 2007 International Museum Day, again at the Museum of Macedonia, I held a lecture, and the second issue of the Macedonian Herald was promoted. It was again on 16 pages but in color with 200 copies printed. The first two issues were of informative character. They were actually formed around an already published article by Snezhana Filipova that I cut in half for the two issues and other short articles.

The same year I submitted a proposal for

Истата година испратив предлог за грб на Македонската православна црква. Грбот се споменува во првиот Устав на МПЦ, од 6 октомври 1958 г., но не беше јасно и недвосмислено дефиниран и никогаш не бил соодветно прикажан. Во него беше утврдено дека црквата на штитот е „Свети Климент Охридски“ во Охрид, но бидејќи таа била урната низ историјата, моштите на свети Климент се наоѓаа во црквата „Пресвета Богородица-Перивлепта“ која всушност била прикажана на грбот. Неконзистентноста во грбот на МПЦ се зголеми особено по возобновувањето на црквата „Свети Климент“ на Плаошник, Охрид, во 2002 г.. Но, не добив одговор.

Во овој период ги напишав првите написи од информативен карактер. Моите хералдички активности беа во фаза 2 (Јоновски 2019, 106). Во овој период имав креирано само неколку грбови.

СООЧУВАЊЕ СО ХЕРАЛДИКАТА КАКО НАУКА 2008 - 2012

Во 2008 г. отидов во Нови Сад на магистерски студии на Протестантскиот теолошки факултет, а еден од предметите беше Хералдика и иконографија, кај професорот Иван Балта, хералдир од Хрватска. Како дел од испитот, требаше да напишам труд за грбот на Македонија, што беше мојот прв академски труд за хералдика (сл. 16). Порано скромните пишувања беа од информативен и популарен карактер. За време на моите студии во Нови Сад, имав многу посети на Српското хералдичко друштво „Белиот орел“. Нивниот претседател и главен хералд, Драгомир Ацовиќ, ја претстави својата книга „Хералдиката и Србите“ на Саемот на книгата во Белград во ноември 2008 г. (Ацовић 2008). Ова грандиозно дело, кое содржи преку 800 страници и над 2.600 илустрации, е најобемното и најсериозното хералдичко дело во регионов и пошироко. Самиот Ацовиќ пред сè е фалерист, а потоа и хералдист. И повеќето од она што го научив за фалеристиката е од него лично и неговите пишувања. Исто така, научив многу од него и се консултирав за многу нешта од хералдиката.

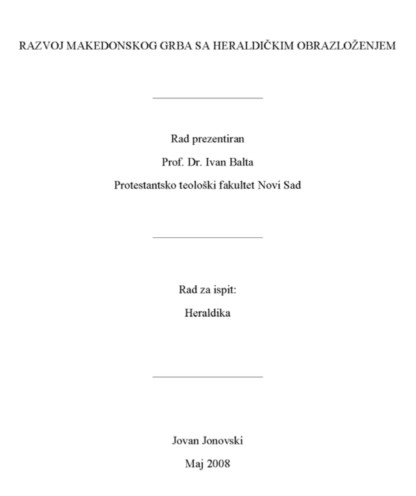
RAZVOJ MAKEDONSKOG GRBA SA HERALDIČKIM OBRAZLOŽENJEM

Rad prezentiran
Prof. Dr. Ivan Balta
Protestantsko teološki fakultet Novi Sad

Rad za ispit:
Heraldika

Jovan Jonovski
Maj 2008

Сл./Fig. 16

Истата година беше првото искуство како хе-

the Coat of Arms of the Macedonian Orthodox Church. A coat of arms is mentioned in the first Constitution of the MOC, from October 6, 1958, but was not clearly and unambiguously defined, and never properly displayed. It defined that the church depicted on the shield was St. “Clement of Ohrid” in Ohrid, but since it had been demolished, the relics of St. Clement were placed in the church of “Most Holy Theotokos -Perivleptas” which was actually depicted on the arms. The inconsistency in the Coat of Arms of the MOC has increased especially after the restoration of St. Clement’s Church on Plaosnik, Ohrid in 2002. However no answer to my submission was received.

In this period, I wrote my first articles of informative character. My heraldic activities were at stage 2 (Јоновски 2019, 106) this period, as I had created just a handful of coats of arms.

ENGAGING WITH HERALDRY AS A SCIENCE 2008 -2012

In 2008 I went to Novi Sad to do a master‘s thesis at the Protestant Theology Faculty, and one of the subjects was heraldry and iconography with Professor Ivan Balta, a heraldrist. As a part of the exam, I had to author a paper on the coat of arms of Macedonia, which was my first academic paper on heraldry (Fig. 16). Previously my modest writings were of an informative and popular character. During my studies in Novi Sad, I made many visits to the Serbian Heraldic Society “White Eagle.” Their president and chief herald, Dragomir Acovic, presented his book “Heraldry and the Serbs” at the book fair in Belgrade in November 2008 (Ацовић 2008). This grandiose work, which contains over 800 pages and over 2,600 illustrations, is the most serious heraldic work in this region and beyond. Acovic himself was first a phalerist and then a heraldist. And most of what I learned about phaleristics is from him personally and his writings. Also, I learned a lot from him and consulted him on many heraldic and phalersitics matters.

That same year was my first experience as a heraldic expert to be invited to analyze the three

ралдички експерт да бидам поканет да ги анализирам трите предлози за грбот на Општина Крива Паланка. Комисијата за утврдување грб и знаме на Општината избра од пристигнатите предлози на конкурсот.

Со заложба на членот на МХЗ, Иван Блажевски, предлогот за грбот на МПЦ повторно беше претставен пред архиепископот и повеќе владици. Тие се договорија за потребата од промена на блазонот за грбот. Но, промена на Уставната најпрво требаше да го измени името на црквата, Македонска православна црква со додавање - Охридска архиепископија. Ова наиде на огромно противење во јавноста, која ова го сфати како чекор кон губење на името Македонска. Така, не беа усвоени никакви промени.

Во Музејот на Македонија, моите предавања и работилници продолжија со проектот на Лена Анѓелкоска „Чудесниот свет на хералдиката“. Но, се одржаа неколку предавања на други експерти од регионот. Прво беше мојот драг пријател д-р Стојан Антонов од Пловдив (Бугарија), претседател на БХВО и мој главен консултант за многу хералдички прашања. Потоа проф. д-р Воислав Иванишевиќ од Белград (Србија), кој има објавено статија за артефакти со грбови во средновековна Србија (сл. 17). Следен беше проф. д-р Никос Чаусидис од Скопје, кој беше еден од ретките во Македонија кој во тоа време пишуваше на симболи. Исто така, мојот драг професор од Нови Сад, проф. д-р Иван Балта од Осиек, (Хрватска). Неговите магистерски и докторски трудови се од областа на хералдиката и тој е автор на неколку општински грбови во Хрватска.

Сл./Fig. 17

Соработката со Музејот на Македонија доведе до тоа да бидам главен советник во собирањето и изборот на материјалот за новата постојана поставка на хералдиката и вексилологијата во Македонија во Музејот на Македонија (сл. 18). Изложбата беше отворена на 12 март 2009 г., кога одржав предавање и го

Сл./Fig. 18

proposals for the coat of arms of the municipality of Kriva Palanka. The Commission for determining the coat of arms and the flag of the municipality chose from the received proposals at the competition.

With the efforts of the member of MHS Ivan Blazhevski, the proposal for the Coat of arms of MOC again was presented to the Archbishop and several Bishops. They agreed about the coat of arms and the need to change the blazon of the arms. But the Constitutional change was first to amend the name of the church, Macedonian Orthodox Church adding - Archbishopric of Ohrid. This faced fearsome opposition from the public, which perceived this as a step toward losing the name Macedonia. So, no changes were introduced.

In the Museum of Macedonia, my lectures and workshops continued with Lena Angelkoshka’s project „The Wonderful World of Heradry“. But also, I held several lectures from other experts from the region. First was a lecture by my dear friend Dr. Stoyan Antonov from Plovdiv (Bulgaria), president of BHVO, and my main consultant on many heraldic matters. Then they held a lecture by Prof. Dr. Vojislav Ivanisevic from Belgrade (Serbia), who had published an article about artifacts with the coat of arms in medieval Serbia (Fig. 17). Next was one by Prof. Dr. Nikos Causidis from Skopje, who was the only one at that time writing on symbols. Additionally there was a lecture by my dear professor from Novi Sad, Prof. Dr. Ivan Balta from Osijek, (Croatia). His master‘s and PhD thesis are both on heraldry and he is the author of number of the Municipal arms in Croatia.

My cooperation with the Museum of Macedonia led to me being the main advisor in collecting and selecting the material for the new permanent exhibition of heraldry and vexillology in Macedonia at the Museum of Macedonia (Fig. 18). The exhibition was opened on 12 March 2009, when I presented a lecture and promoted the 3rd issue of the Macedonian

промовирав третиот број на „Македонски хералд“. Третиот број содржеше оригинална работа, мојот прв научен труд за хералдиката на Македонија, врз основа на семинарската работа за испитот по Хералдика во Нови Сад. Продолжив да бидам главен и технички уредник, за преводот на англиски, и што е најважно, да ги поттикнувам другите членови да пишуваат кратки написи за да можеме да ги промовираме како автори. Ова бараше многу труд од моја страна, бидејќи повеќето од нив никогаш не пишувале статии, дури и кратки и информативни. „Македонски хералд“ почна да се издава секоја година.

Истата година се одржаа изборите за претседател на Република Македонија, а победи Ѓорге Иванов. Шеф на неговиот кабинетот беше Дарко Ангелов, еден од првите кој беше привлечен од мојата веб-страница Хералдиката во Македонија. Тој беше еден од првите членови на друштвото, но изгубивме контакт. Тој ме повика и разговаравме за симболот на кабинетот на претседателот. Јас предложив грб место само симбол.

Почетниот пристап беше да се најде грб поврзан со Македонија, но надвор од илирските грбовници, кој се појавува најмалку двапати во историските докази и кој има поткрепа во материјалната култура. Од европските грбовници беа избрани два грба, од кои едниот е грб кој му се припишува на Александар Македонски (од гравура на Букгмаер од 1513 г.), а другиот е грб кој му се припишува на кралот на Македонија (од Рандел Холм во 1448 година), од кои и двете се најдени во баварскиот оклоп од 1530 г.. Првиот е златен грифин на црно поле, а другиот е на црвено, три сребрени појаси градобрански. Така, комбинации на двата грба беше првичниот предлог (сл. 19).

Тоа беше направено во голема тајност, а експертите со кои се консултирав беа Александар Куров, Драгомир Ацовиќ, Стојан Антонов и Жељко Хајмер. Во текот на овој процес избувна голема полемика со издавањето на Македонската енциклопедија. Со оглед на тоа што претседателот беше автор на неколку написи во Енциклопедијата, за да се контролира можното нарушување на неговиот имиџ во јавноста, неговиот тим за односи со јавноста го лиферува овој предлог во медиумите како можен грб за Македонија. Ова го пренасочи

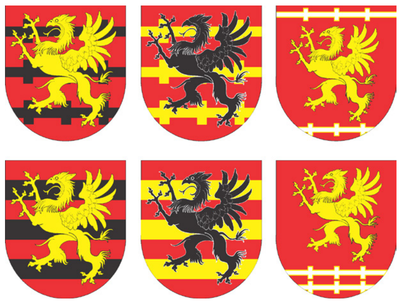

Сл./Fig. 19

Herald. The 3rd issue contained original work, my first scientific paper on heraldry of Macedonia, based on my paper for the exam of heraldry in Novi Sad. I continued to be the editor-in-chief and main person for the layout, translation to English, and most importantly, encouraging other members to write short articles so we could promote them as authors. This required much effort on my side, as most of them had never written articles, even short and informative ones. Macedonian Herald started being published annually.

The same year elections were held for the president of the Republic of Macedonia, and Georgi Ivanov won. His chief of the cabinet was Darko Angelovski, one of the first who was attracted by my webpage, Heraldry in Macedonia. He was one of the first members of the society, but we had lost contact. He called me up and we spoke about a symbol for the president‘s office. I proposed a Coat of Arms.

The initial approach was to find a Coat of Arms connected to Macedonia but outside the Illyrian armorials, which appears at least twice in the historical evidence and which has support in the material culture. Two Coats of Arms were chosen from the European armories, one of which is the Coat of Arms attributed to Alexander the Great (from an engraving by Bukgmeier from 1513) and the other being the Coat of Arms attributed to the King of Macedonia (by Randel Holm in 1448), both of which are also found in the Bavarian armorial from 1530. The first is Sable a griffin Or, and the other is Gules, three fesses embattled Argent. So, the first proposal was a combination of both arms. (Fig. 19).

It was done in great secrecy and the experts I consulted were Alexander Kurov, Dragomir Acovic, Stojan Antonov, and Željko Heimer. During this process, a great controversy with the publishing of the Macedonian Encyclopaedia erupted. Because the President had authored several articles in the Encyclopedia, to control the perceived damage to his public image his public relations team leaked this proposed coat of arms to the media as a possible coat of arms for Macedonia. This diverted the public attention to another topic for a week, thus defocusing

вниманието на јавноста на друга тема една недела, со што се дефокусираше од претседателот, но тоа го уништи предлогот.

Беше потребна нова идеја. За да ги вклучам другите членови на МХЗ, го поканив секретарот Петар Гајдов и графичкиот дизајнер Стојанче Величковски, прво за дизајнот на Претседателот Стандард. Петар даваше идеи со фотошоп монтажи бидејќи не можеше да црта. Но, бргу се концентриравме на грбот и ни требаше уникатен дизајн, па целата работа падна на мене и на Стојанче, кој беше искусен дизајнер. Процесот помина низ многу меѓучовечки тешкотии и конфликти. На крајот го дадов конечниот предлог за штитот и неговиот соднос и Стојанче го додаде венецот одоздола. Тоа беше негова идеја за венец од македонски даб (Quercus Macedonica), ендемичен во Македонија, како флорален симбол. Стандардот на претседателот не беше ни земен предвид (Jonovski 2010).

Таа година бев назначен за член на Комисијата за ордени и медали при Претседателот на Република Македонија, како единствен експерт од областа (сл. 20). Моите првични знаења беа многу скромни, но почнав да читам фалеристичка литература и да имам многу консултации со Ацовиќ.

Таа 2009 г. се покажа како најплодна, МПЦ беше подготвена за статутарни промени на името и грбот, бидејќи се држеше под радарот на јавноста. По комплетната анализа на членовите на МХЗ, особено од историчарите и историчари на уметност: д-р Снежана Филипова, м-р Кирил Трајковски и Лена Анѓелкоска, беше одлучено дека подобро решение би било да се користи катедралата „Света Софија", изградена во 11 век, која била седиште на архиепископот и го претставува најдолгиот период на голема слава на Охридската архиепископија.

Свесен дека моите уметнички способности не се доволни за овој проект, го поканив Стојанче Величковски и почнавме со дизајнирање на графиката и натамошно формирање на конечниот дизајн и деталите на параферналиите. По многу работа и консултации со архиепископот и другите епископи, обидувајќи се да се справиме со нивните желби, работата многупати одеше напред-назад. Грбот

Сл./Fig. 20

it from the President but ruining the proposal.

A new idea was needed. In order to include other members of MHS, I invited the secretary Petar Gajdov, and the graphic designer Stojanche Velickovski, to design the President standard first. Petar was giving ideas with Photoshop montages as he was unable to draw. But then, we moved to the Coat of Arms, and we needed a unique design, so the entire work was left to me and Stojanche who was an experienced designer. The process created many interpersonal difficulties and conflicts. At the end, I gave the final proposal for the shield and its proportion and Stojanche added the wreath underneath. It was his idea for a wreath of Macedonian oak (Quercus Macedonica), endemic to Macedonia, as a floral symbol. The President's standard was not even taken into consideration (Jonovski,4 2010).

That year I was appointed a member of the Commission of Orders and Medals of the President of the Republic of Macedonia, as the sole expert in the field (Fig. 20). My initial knowledge was very modest, but I started to read more phaleristic literature and have many consultations with Acovic.

The year of 2009 proved to be the most fruitful, MOC was ready for the Constitutional changes of the name and the coat of arms, as it was kept under the radar of the public. After the complete analysis by MHS members, especially from historians and art historians in the MHS (Dr. Snezana Filipova, Kiril Trajkovski MA, and Lena Angjelkoska), it was decided that a better solution would be to use the cathedral of St. Sophia, built in the 11th century, which was the seat of the Archbishop and represents the longest period of great glory of the Ohrid Archbishopric.

Being aware that my artistic skills were not sufficient for this project, I invited Stojanche Velichkovski and we started designing the graphics and further formation of the final design and details of the peripherals. After a lot of work and consultation with the archbishop and the other bishops, trying to manage their wishes, the work went back and forth many times. The coat of arms was formally accepted at the Ecclesiastic-laity Council, held in Skopje

беше формално прифатен на Црковно-народниот собор, одржан во Скопје на 12 ноември 2009 г. Но, процесот траеше неколку месеци. Блазон беше прифатен веднаш, но другите детали кои не се споменати во блазонот беа преговарани многу пати. Конечната верзија беше објавена на 1 март 2010 г.

Предавањата и работилниците за хералдика во Музејот на Македонија продолжија и во 2010 г. и во мај беа презентирани резултатите од сите три модули од предавањата и работилниците од проектот „Чудесниот свет на хералдиката“. Присуствував на мојот прв конгрес претставувајќи го МХЗ на 29. Меѓународен конгрес за генеалошка и хералдичка наука (CIGH) што се одржа во Штутгарт, Германија, од 12 до 17 септември 2010 г. (сл. 21). Таму МХЗ и БХВО беа прифатени како полноправна членка на CIGH. Истата година, МХЗ организираше неколку предавања од проф. д-р Иван Балта, од Филозофскиот факултет во Осиек, на тема „Основи на симболиката и иконографијата“. Овие предавања се одржаа во библиотеката „Браќа Миладиновци“ во Скопје. Во Охрид одржав и основно предавање по хералдика.

Сл./Fig. 21

Во 2011 г. отидов во САД на студиски престој на Витон колеџ, Илинois, и Универзитетот Јеил, Њу Хевен. Учествував на 24. Меѓународен конгрес за вексилологија, одржан во Вашингтон, САД од 1 до 5 август 2011 г. Таму МХЗ беше примено за полноправен член во Меѓународната федерација на вексилолошки асоцијации (FIAV) (сл. 22). На 23 октомври, во чест на 20 години од независноста на Република Македонија, одржав предавање во Загреб на тема Грб на Македонија, во организација на Хрватското хералдичко и вексилолошко друштво. На предавањето присуствуваше македонскиот амбасадор, како и претставници од македонската заедница во Хрватска. Престојот во Загреб беше искористен за проучување на илирскиот грбовник Коренич Не-

Сл./Fig. 22

on 12 November 2009. But the process went on for several months. Our Blazon was accepted immediately but the other details not mentioned in the Blazon were renegotiated many times. The final version was published on March 1, 2010.

The lectures and workshops on heraldry at the Museum of Macedonia, continued into 2010 and in May the results of all three modules of the lectures and workshops of the project “The Wonderful World of Heraldry” were presented. I attended my first congress representing MHS at the XXIX International Congress of Genealogical and Heraldic Science held in Stuttgart, Germany, from 12 to 17 September, 2010 (Fig. 21). There the MHS and also BHVO were accepted as a full member of CIGH. During the same year, MHS organized several lectures by Prof. Dr. Ivan Balta from the Faculty of Philosophy in Osijek, on the topic “Basics of Symbolism and Iconography.” These lectures were held in the library “Brothers Miladinovci” in Skopje. I also presented a basic lecture on heraldry in Ohrid.

In 2011, I went to the USA for a study program at Wheaton College in Illinois, and Yale Universityin Connecticut. I took part in the XXIV International Congress on Vexillology, held in Washington, USA from 1-5 August 2011. There MHS was accepted for full membership in FIAV (International Federation of Vexillological Associations) (Fig. 22). On 23 October, in honor of 20 years of the independence of the Republic of Macedonia, I held a lecture in Zagreb on the topic: Coat of arms of Macedonia, organized by the Croatian Heraldic and Vexillological Association. The Macedonian Ambassador, as well as representatives from the Macedonian community in Croatia, attended the lecture. The stay in Zagreb was used for the study of the Illyrian Korenich Neorich Armorial from 1595, at the University

орич од 1595 г., во Универзитетската библиотека.

Следната година присуствував на Првата конференција за европска хералдика и вексилологија одржана во Чешин, Полска, на 27-29 септември 2012 г. Презентирав труд за локалната хералдика во Македонија, класифицирајќи ги грбовите на единиците на локалната самоуправа во Република Македонија (сл. 23). Во исто време на XXX меѓународен конгрес за генеалогија и хералдика во Мастрихт, бев примен како вонреден член на Меѓународната академија по хералдика (IAH).

Сл./Fig. 23

Во овој период, освен информативни написи, ги напишав и моите први истражувачки написи. Исто така, бројот на грбови што ги дизајнирав сè уште беше еден грст. Иван Нацевски се приклучи на МХЗ и почна да пишува статии.

ЗРЕЛА ФАЗА 2013 - 2015

2013 г. беше во знакот на локалната хералдика. Прво, Иван Нацевски го разви македонскиот територијален хералдички систем за грбови и знамиња на единиците на локалната самоуправа и тој беше применет на грбот на Општина Радовиш. Мојата идеја за дизајн на општинските грбови беше да се одржи внатрешен натпревар во рамките на МХЗ. Ова беше добро за да можеме да го извлечеме најдоброто од нашите ресурси и вештини. Сепак, мојата идеја фокусирана на резултатот, покажа пукнатини бидејќи стана генератор на меѓучовечки тензии меѓу членовите. Сите сакаа да бидат назначени за автор, а за мене не беше логично да има 8 автори на еден грб. Потоа следуваа грбовите на Ново Село и Охрид, со што се докажа дека дел од членовите не сакаат да работат под МХС или да ги почитуваат правилата за меѓусебна работа, туку сакаат да прават грбови приватно во свое име. Но, тогаш, која е улогата на едно здружение?

Планирав да запишам магистерски студии во Институтот за национална историја. Се прашував дали да одберам тема за хералдика. На крајот, решив да одам на црковна историја. Во октомври 2013 г. здружението „Хаемус“ организираше предавање на тема „Грб на Република Македонија: тема за дилема“. На ова предавање ја промовирав

library.

The following year I attended the 1st Conference on European Heraldry and Vexillology held in Cieszyn, Poland, on 27-29 September 2012. I delivered a paper on local heraldry in Macedonia, classifying the coat of arms of the units of local self-government in the Republic of Macedonia (Fig. 23). At the same time at the XXX International Congress of Genealogy and Heraldry in Maastricht, I was accepted as an associate member of the International Heraldry Academy (IAH).

In this period, apart from informative articles, I authored my first research articles. Also, at this time I had only designed a small number of coats of arms. Ivan Nacevski joined the MHS and started writing articles.

MATURE PHASE 2013 -2015

The year 2013 was dedicated of the local heraldry. First, the Macedonian territorial heraldic system for Coats of Arms and flags of the units of local self-government was developed by Ivan Nacevski and it was applied to the coat of arms of the municipality of Radovish. My idea for the municipal coat of arms design was to hold an inner competition within the MHS. This was good so we could get the best leverage the skills of our members. However, my task-oriented scenario showed cracks as it became a generator of interpersonal tensions between the members. Everyone wanted to be assigned as an author, and for me it was not logical to have 8 authors of a single coat of arms. Then followed the Arms of Novo Selo and Ohrid, which proved that some of the members did not want to work under the MHS or to follow the rules for mutual work but instead wanted to make arms privately in their name. But then, what is the role of a society?

At this time I was planning to enter the Institute of National History for master studies and contemplated a topic on heraldry. In the end, I decided to go for Church history. In October 2013, the association "Haemus" organized my lecture on the topic "Coat of Arms of the Republic of

тезата дека за грб на Република Македонија треба да се усвои еден од грбовите поврзани со Македонија од европските грбовници, од кои едниот е златно, црвен лав (сл. 24).

Сл./Fig. 24

Предавањето го привлече вниманието на Владата. Бев консултиран за сите можни решенија за грбот на Република Македонија. Беше одлучено да се дизајнира грб со црвен лав. Во процесот на дефинирање на грбот и неговиот визуелен дизајн, работев со Коста Стаматовски во векторската преработка на грбот базирана на делото на Жером де Бара, со дополнителна мурална круна.

Процесот беше во голема тајност, па ни членовите на одборот на МХЗ не знаеја за работата над предлогот. Кога полека ги информирав другите членови, многумина се навредија зошто не се вклучени во процесот на дизајнирање, бидејќи се постари членови од Коста. Тие не можеа да ја разберат природата, итноста и потребата за тајност. Ова ги прошири пукнатините меѓу членовите.

Во декември, кога почна промоцијата на предлогот, одржав многу предавања, дадов интервјуа за многу телевизии итн. Иако беше прифатен од партиите од парламентарното мнозинство, Владата не успеа да го заврши предлогот поради политичката криза што доведе до пад на Владата.

Како дел од процесот добив задача да напишам книга за симболите на Македонија, но под услов да имам и коавтор, некој светски познат хералдичар. Во потрага по подготвен хералдичар, присуствував на XXXI Меѓународен конгрес за генеалошки и хералдички науки, одржан во Осло, Норвешка (2014) (сл. 25). Разговарав со неколку лица, но Мишел Попоф, претседателот на IAH, ја прифати понудата да го напише само воведот на книгата. Почнав да го собирам мојот дотогаш објавен материјал и да го организирам. Ја одбранив и мојата магистерска теза за Историјата на евангелско-протестантските цркви во Македонија.

Крајот на 2014 г. и првата по-

Сл./Fig. 25

Macedonia: Theme for Dilemma". In this lecture, I promoted the thesis that one of the coats of arms associated with Macedonia from the European Armorials, one of which is Or lion Gules, should be adopted for the Coat of Arms of the Republic of Macedonia (Fig. 24).

The lecture attracted the attention of the Government. I was consulted for all possible solutions on the coat of arms of the Republic of Macedonia. It was decided that a coat of arms with a red lion should be created. In the process of defining the arms and its visual design, I worked with Kosta Stamatovski and redrew the vector image of the arms, based on the work of Jerome de Bara plus an additional mural crown.

This was done in great secrecy, so not even the board members knew about the work on the proposal. As I was slowly informing the other members, many got offended as to why they were not included in the design process, being older members than Kosta. They could not understand the sensitivity, urgency, and need for secrecy. This widened the cracks between the members.

In December, when the promotion of the proposal started, I delivered many lectures and gave interviews to the media. Although it was accepted by the majority parties in Parliament, the Government failed to bring the proposal to a resolution due to the political crisis that led to the fall of the government.

As a part of the process, I was given the task to write a book on symbols of Macedonia, but on condition that I be coauthored by a world well-known heraldrist. In a search for a willing heraldist, I attended the XXXI International Congress of Genealogical and Heraldic Science, held in Oslo, Norway (2014) (Fig. 25). I spoke to several persons, but Michele Popoff, the President of IAH accepted the offer to write just the introduction on the book. I started gathering my published material and organizing it. I also defended my master's thesis on the history of the evangelical-

ловина на 2015 г. беа потрошени во пишувањето на книгата. Тоа ми беше централната точка во живот, поминувајќи 6-10 часа дневно. Првата верзија на книгата што исто така ја форматирав беше готова до 1 август. Следните два месеци беа потрошени на фино обработување на сликите и нивниот опис. Книгата „Симболите на Македонија“ (Јовски 2015) беше објавена во октомври, а беше промовирана во Скопје и во Загреб, каде што беше одржано предавање со ист наслов. Книгата се занимава со теоретска хералдика, вексилологија, фалеристика и химнологија. Даден е историскиот развој на грбовите, знамињата, ордените и химната на Македонија.

За жал, пукнатините меѓу членовите на МХЗ при работата на предлозите за грб на повеќе општини, како и предлогот за грбот на Република Македонија порaснаа до тој степен што на крајот на 2015 г. обидот да се избере Извршен одбор не успеа. Ова доведе до отворено непријателство, па здружението практично ги прекина своите активности. Сепак, продолжив со моите хералдички активности.

АКАДЕМСКА ФАЗА 2016 - 2023

Се запишав на докторски студии на Институтот за национална историја со тема „Сонцето и лавот како симболи во хералдиката и вексилологијата на Македонија“. Бев насочен кон докторските студии и на неколку научни трибини каде што презентирав трудови. Во 2016 г., како докторанд по хералдика, добив покана од CIHG да презентирам труд на XXXII конгрес во Глазгов, Шкотска, од 10 до 13 август 2016 г. Таму го посетив Судот на Лорд Лајон (Lord Lion Court), хералдичкиот суд, и највисокиот хералдички авторитет на Шкотска, кој е дел од шкотскиот правосуден систем. Овде, присуствував на седница на судот на која се разговараше за неколку хералдички случаи. Ја посетив и Грбовата колегија (College of Arms) и бев пречекан од Сомерсет хералдот и порткулис персевантот. Ми ја покажаа и архивата (Record room), каде што се чуваат записите - од кои некои датираат од основањето на организацијата. Беа дискутирани интересни детали за нивната работа,

Сл./Fig. 26

protestant churches in Macedonia.

The end of 2014 and the first half of 2015 were spent writing the book. It was the focal point of my life, spending 6-10 hours daily. The first version of the book, which I also formatted, was completed on 1 August. The next two months were spent on the fine tuning of the images, and their description. The book Symbols of Macedonia (Јоновски 2015) was published in October and was promoted in Skopje and in Zagreb, where lectures with the same title were given. The book deals with theoretical heraldry, vexillology, phaleristics, and hymnology. The historical development of the coats of arms, flags, orders, and the anthem of Macedonia is given.

Unfortunately, disagreements that had emerged between MHS members over municipal coats of arms and the proposal for the national arms grew to the point that, at the end of 2015 an attempt to elect an Executive board failed. This led to open animosity, so that the society practically ceased its activities. However, I continued with my heraldic activities.

ACADEMIC PHASE 2016- 2023

I enrolled in doctoral studies at the Institute of National History with the research topic “The Sun and the Lion as Symbols in Heraldry and Vexillology of Macedonia.” During this period my interests were focused on doctoral studies and on several scholarly forums where I presented papers.” In 2016, as a doctoral student in heraldry, I got an invitation from ICHG to present a paper at the XXXII Congress in Glasgow, Scotland, from the 10-13 August 2016. There I visited the Lord Lion Court, the Heraldic Court, and the highest heraldic authority of Scotland, which is part of the Scottish judicial system. Here, I attended a session of the court to discuss several heraldic cases. I also visited the College of Arms and was welcomed by the Somerset Herald and the Portcullis Pursuivant. I was shown the Record Room, where the records are stored – some of which date back to the foundation of the organization. Interesting details were discussed about

кои не можат да се прочитаат во ниту една книга (сл. 26). Првпат лично го запознав и мојот хералдички ментор Мелвин Џеремаја.

Ја продолжив академската работа по хералдика и учествував во подготовката на материјалот за изложбата 25 години од независноста на Република Македонија во 2016 г. во организација на Државниот архив на Република Македонија. Таму го истражував процесот на усвојување на државните симболи во 1992 г. Исто така, работев на серија од 7 документарни филмови за симболите на Македонија, од кои јас сум автор на три: Хералдиката, Земските грбови и Орелот и лавот како симболи. Во 2017 г. тие беа емитувани. Во снимањето на документарците учествуваше Иван Нацевски. Тој има длабоко разбирање за широк опсег на хералдика со главно поле на истражување припишаните грбови на Александар Македонски во европските извори. Објавува во различни списанија (Nacevski 2023). Тој стана мој близок соработник во истражување на хералдиката и дизајнирање грбови. Продолжив да објавувам и во гласникот на Институтот за национална историја и во различни научни списанија.

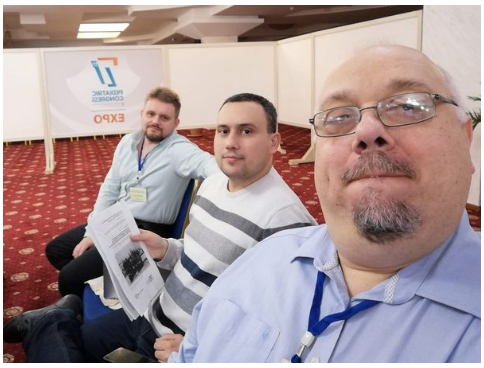

Сл./Fig. 27

Со оглед на тоа што состојбата со Македонското хералдичко здружение остана непроменета повеќе од две години, тоа престана да постои на 15 јули 2018 г., на 15-годишнината од основањето. Истиот ден беше формирано Македонско грбословно друштво со најактивните членови и автори, јас, Иван Насевски и Трајче Трајков (сл. 27) Неколку дена подоцна ја одбранив докторската теза и станав еден од неколкуте со докторат по хералдика и вексилологија (сл. 28).

„Новото“ МГД сега беше посветено на повеќе академска работа. „Македонски хералд“ почна да објавува рецензирани трудови од меѓународен уредувачки одбор двапати годишно. Ослободени од

Сл./Fig. 28

their work that cannot be learned from any book (Fig. 26). I also met my heraldic mentor, Melwyn Jeremiah. for the first time in person.

I continued my academic work on heraldry and participated in the preparation of material for the exhibition on 25 years of independence of the Republic of Macedonia in 2016, organized by the State Archives of the Republic of Macedonia. There I researched the process of obtaining the State symbols in 1992. Also, I worked on a series of 7 documentaries on the symbols of Macedonia. Three of these I authored: “The Heraldry”, “The Land coats of arms”, and “The Eagle and the lion as symbols”. The documentaries were broadcast in 2017. Ivan Nacevski participated in the recording of the documentaries. Having a deep understanding of a wide range of heraldry, his main field of research has been on the attributed arms of Alexander the Great in European sources. Nacevski has published in different journals (Nacevski 2023). He became my close associate in heraldic research and designing coats of arms. During this period I was published in the Gazette of the Institute for National History, and different journals.

Since the situation with the Macedonian Heraldry Society remained unchanged for more than two years, so it ceased to exist on 15 July 2018, the 15th anniversary of its foundation. On the same day a Macedonian Heraldic Society was formed with the most active members and authors, Ivan Nacevski and Trajche Trajkov (Fig. 27). A few days later I defended my doctoral thesis to become one of just a few with a doctorate in heraldry and vexillology (Fig 28).

The “new” MHS was now committed to more academic work. Macedonian Herald now publishes peer-reviewed papers by an international editorial board. It is published twice

суетата и сложените односи, членовите на МГД сега можеа да се концентрираат на работата. МГД ја објави мојата докторска теза „Сонцето и лавот како симболи во хералдиката и вексилологијата на Македонија“.

Се концентрирав на хералдички и вексилолошки истражувања. Почнав да објавувам во академски списанија, како „Генеалогија“ (Genealogy) и бев поканет да бидам гостин уредник за две специјални изданија за хералдика. Фондацијата за наследство на знамињата (Flag Heritage Foundation) објави дел од мојата докторска теза. Напишав опширна статија за знамето на Македонија во „Флагастер“ (Flagmaster), списанието на Институтот за знаме на Обединетото Кралство.

На 29. Меѓународен конгрес за вексилологија, кој се одржа од 11 до 15 јули во Љубљана, го претставив предавањето „Феноменот на свадбените знамиња“. Меѓународната федерација на вексилолошки здруженија (ФИАВ) ми го додели своето највисоко признание, Лауреат на Федерацијата, за моите активности во развојот на вексилолошката наука. Оваа награда се доделува на луѓе кои имаат докторат по вексилологија. (сл. 29).

Заедно со потпретседателот д-р Иван Нацевски, бев поканет на многу хералдички конференции. На втората конференција на полското хералдичко друштво на тема „Хералдиката и религијата“, во Варшава од 20 до 22 април 2023 г., го презентирав трудот „Католичката и протестантската хералдика во Македонија“ (сл. 30) На вториот конгрес на Романското хералдичко друштво одржано во Јаш, од 10 до 13 мај2023 г., учествував на тема „Хералдизирање на територијалната хералдика во Македонија“. На конгресот учествуваа пет члена на Меѓународната академија за хералдика: Силвиу Тату, Атила Серекеш, Стојан Антонов, јас и Теодор Раду Тирон (сл. 31). За време на конгресот го посетивме Државниот архив во Јаш, каде што ја истражував Златната книга на воениот Константи-

Сл./Fig. 29

Сл./Fig. 30

a year. Relieved of vanity and complex relations, members of the MHS now could concentrate on the work. MHS published my doctoral thesis, The Sun and the Lion as Symbols in Heraldry and Vexillology of Macedonia.

I concentrated on heraldic and vexillological research. I started publishing in academic journals, like Genealogy and was invited to be guest editor for two special issues on heraldry. The Flag Heritage Foundation published part of my doctoral thesis. I also wrote an extensive article on the flag of Macedonia in “Flagmaster”, the magazine of the UK Flag Institute.

At the 29th International Congress of Vexillology, which took place on 11-15 July 2022 in Ljubljana, I presented the lecture “The Phenomenon of the Wedding Flags”. The International Federation of Vexillological Societies (FIAV) awarded me its highest recognition, Laureate of the Federation, for my activities in the development of vexillologic science. This honor is awarded to people who have completed a doctoral thesis on vexillology. (Fig. 29).

Together with the vice president dr. Ivan Nacevski, I was invited to many Heraldic conferences. At the second conference of the Polish Heraldic Society on the topic ”Heraldry and Religion“, in Warsaw from 20 - 22 April 2023, I presented the paper „Catholic and Protestant Heraldry in Macedonia“ (Fig. 30) At the second congress of the Romanian Heraldic Society held in Iashi, from 10-13 May 2023, I took part with the topic „Heraldizing the territorial heraldry in Macedonia“. Five members of the International Academy of Heraldry participated in the congress: Silviu Tatu, Attila Szerekes, Stojan Antonov, Jonovski, Teodor Radu Tiron (Fig. 31). During the congress, we visited the State Archive in Iashi, where I researched the Golden Book

нов ред на свети Ѓорѓи, каде што се наоѓа грбот на охридскиот архиепископ Јоасаф II. Учествував и на конференцијата организирана од Литванското биро за хералдика по повод 700 години од главниот град на Литванија, Вилнус. Насловот му беше „Грб на град Скопје“.

Сл./Fig. 31

of the military Constantin order of St. George, where the coat of arms of Ohrid Archbishop Joasaf II is found. I also participated in the conference organized by the Lithuanian Bureau of Heraldry on the occasion of 700 years of Vilnius, the capital of Lithuania. My presentation title was „Coat of Arms of the city of Skopje“.

ЗАКЛУЧОК

Моето животно патување со хералдиката, досега, се протега 30 години. Првите 15 години беа како аматер, а следните како сериозен истражувач кој пишува и објавува статии. Имам објавено три книги и 70 статии за хералдика, некои за вексилологија и фалеристика и неколку документарни филмови, многу ТВ-интервјуа (сл. 32). Автор сум на преку 40 блазони и емблазони на грбови регистрирани во Македонскиот хералдички регистар. Целосната библиографија е достапна на делот за членови на heraldic.org.mk (Jonovski 2023a).

Се надевам дека мојата работа ќе потстрекне други да го продолжат истражувањето и развојот на хералдиката на Македонија и сродните науки, и ќе ја подигне свеста на поширокота публика за ова културно наследство, наука и уметност.

Сл./Fig. 32

CONCLUSION

My life journey with heraldry, so far, spans 30 years. The first 15 were as an amateur and the next as a serious researcher, writing and publishing articles. I have published three books and 70 articles on heraldry, some on vexillology and phaleristics, wrote several documentaries, and given many TV interviews (Fig. 32). I am the author of over 40 blazons and emblazons registered in the Macedonan Heraldic Register. My full bibliography is available on the members section of the website heraldic.org.mk (Jonovski 2023a).

I hope that my work will encourage others to continue the research and development of the heraldry of Macedonia and related sciences, and will raise the awareness of a wider audience about this cultural heritage, science and art.

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

Ацовић, Драгомир (2008), Хералдика и Срби, Београд: Завод за уџбенике

Јоновски Јован (2015) Симболите на Македонија, Силсон, Скопје.

Јоновски Јован (2019) “Развојот на македонската хералдичка мисла“. Историја, Скопје, 105-121.

Матковски Александар (1990) Грбовите на Македонија: прилог кон македонската хералдика. Мисла, Скопје.

Jonovski, Jovan. 2010. “Хералдички грбови за претседателот и МПЦ - Heraldic Coat of Arms for the President and MOC”. Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 4 (January), 2-8. https://doi.org/10.47763/mher104002j.

Jonovski, Jovan. 2013. “Грбот на Град Скопје - Coat of Arms of City of Skopje”. Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 7 (September), 6-10. https://doi.org/10.47763/mher137006j.

Jonovski, Jovan. 2023. “Семејството Јоновски и селото Орово од 18 до 20 век - Jonovski Family and the Village of Orovo from 18 to 20th Century”. Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 20 (September), 56-79. https://doi.org/10.47763/mher2320056j

Jonovski Jovan (2023a) Dr. Jovan Jonovski, https://heraldika.org.mk/en/jovan-jonovski/ accessed on 1.12.2023.

Milbourne J.S. (1950) Heraldry, W & G Foyle Ltd

Nacevski Ivan (2023) Dr. Ivan Nacevski, https://heraldika.org.mk/en/ivan-nacevski/ accessed on 1.12.2023.

Pastoureau Michel, (1997) Heraldry: Its Origins and Meaning, Thames and Hudson.